

FORNLEIFARANNSÓKNIR

Í SALTVÍK 2003

Orri Vésteinsson ritstj.

Höfundar efnis: Adolf Friðriksson, Colleen E. Batey, Hildur Gestsdóttir,
Thomas McGovern & Orri Vésteinsson

Fornleifastofnun Íslands

FS246-03271

Reykjavík 2004

© Fornleifastofnun Íslands 2004

Forsíðumynd: Hugsanlegt jarðhús í Mýrarlæg syðri, úr N.

Efnisyfirlit

Orrí Vésteinsson: <i>Inngangur</i>	4
Orrí Vésteinsson: <i>Staðhættir og mannvirkjaleifar</i>	6
Orrí Vésteinsson: <i>Könnun á mannvirkjaleifum</i>	11
Thomas H. McGovern: <i>Midden Investigations</i>	15
Adolf Friðriksson: <i>Kuml</i>	21
Colleen E. Batey: <i> Finds Summary</i>	22
Hildur Gestsdóttir: <i>Human skeletal remains</i>	24
Orrí Vésteinsson: <i>Samantekt – niðurstöður</i>	27
Orrí Vésteinsson: <i>Summary</i>	30

Orri Vésteinsson

Inngangur

Sumarið 2002 var unnið við fornleifaskráningu í Reykjahverfi í Suður Þingeyjarsýslu og fann þá Birna Lárusdóttir skráningarmaður tvær rústaþyrpingar sunnan við túnið í Saltvík. Þessara rústa er hvergi getið svo vitað sé, þær hafa ekkert nafn og enginn staðkunnugur sem tal hefur náðst af virðist hafa vitað um þær. Tóftir þessar eru þó ágætlega skýrar og framhjá þeim liggur reiðleið sem hefur verið í notkun í meir en öld. Ábúendaskipti voru tíð í Saltvík á 20. öld og hefðbundinn búskapur er þar aflagður fyrir nokkru, og mun þetta skýra af hverju þekking um rústirnar hefur ekki varðveist en ekki er að efa að fyrri ábúendur hafa vitað um þær.

Fundur Birnu er þó ekki fyrst og fremst merkilegur af því hve óvenjulegt það er að rekast á jafnglöggar rústir sem enginn virðist hafa vitað um, heldur af því að lögun tóftanna ber með sér að þær séu mjög fornar, jafnvel frá elstu tímum byggðar á Íslandi. Eftir að Birna hafði sýnt okkur Adolphi Friðrikssyni, Garðari Guðmundssyni og Mjöll Snæsdóttur rústirnar sumarið 2002 var ákveðið að gera minniháttar forkönnun á rústunum sumarið 2003 til að afla frekari vitneskju um þær, m.a. sem fyrsta skrefið að hugsanlegum umfangsmeiri rannsóknum.

Rannsóknin fór fram sumarið 2003 sem hluti af verkefninu „Landnám og menningarlandslag“ sem nýtur öndvegisstyrks frá Rannís 2002-2004. Verkefnið fjallar um landnám í Suður Þingeyjarsýslu og er framhald rannsókna sem hófust á Hofstöðum í Mývatnssveit árið 1991. Þungamiðja þessara rannsókna hefur verið í Mývatnssveit en eitt af markmiðum öndvegisverkefnisins var að færa út kvíarnar og kanna einnig leifar frá elstu tíð norðar og nær sjó. Í því augnamiði hófust rannsóknir í Höfðagerði í landi Núpa í Aðaldal sumarið 2002 og vöktu tóftirnar í Saltvík vonir um að þar væri fundinn staður við ströndina sem gæti varpað ljósi á spurningar um fyrsta stig landnámsins. Auðsætt er að þeir sem námu land í byggðunum upp af Skjálfanda hafa flestir lent í Húsavík og má því búast við að aelsta byggðin sé á þeim slóðum, í Húsavík sjálfri og suður í Reykjahverfi. Tvær þyrpingar rústa, hvor um sig með fleiri en einni rúst sem túlka mætti sem skála, svo skammt sunnan við túnið í Saltvík mátti mögulega líta á sem landnámskjarna, þetta

byggð frá því stig málsins þegar flutningur til landsins var mikill og aðkomumenn þurftu tímabundinn dvalarstað áður en þeir gátuð numið eða fengið land annarsstaðar. Fyrir utan vangaveltur um framgang landnámsins var einnig mikilvægt fyrir verkefnið að finna öskuhauga við sjávarsíðuna til samanburðar við þær upplýsingar sem safnað hefur verið í Mývatnssveit.

Við vettvangsathugun sumarið 2002 vöktu líka athygli Adolfs Friðrikssonar reglulegar dældir uppi á hæðinni milli rústaþyrpinganna tveggja. Hann afréð að kanna þær nánar undir merkjum verkefnisins „Kuml og samfélag“ sem styrkt er af Kristnihátíðarsjóði.

Uppgröftur fór fram 31. júlí 2003 og unnu við hann Birna Lárusdóttir, Elín Ósk Hreiðarsdóttir, Johan-Terje Hole og Ramona Harrison undir stjórn Orra Vésteinnssonar fornleifafræðings. Birna og Elín teiknuðu þversnið og hefur Birna gert stafrænar útgáfur af myndunum. Garðar Guðmundsson mældi upp tóftirnar með GPS stöð. Magnús Á. Sigurgeirsson greindi gjóskulög í skurðunum 8. ágúst og Thomas McGovern leitaði að öskuhaugum með jarðbor 12. ágúst en eftir það var skurðunum lokað. Adolf Friðriksson stjórnaði rannsókn á kumlum á tímabilinu frá 31. júlí til 6. september og naut við það aðstoðar nemenda á vettvangsnámskeiði Fornleifastofnunar Íslands og NABO. Colleen E. Batey hefur rannsakað gripi þá sem í ljós komu við rannsóknirnar og Hildur Gestsdóttir greindi mannabeinaleifar sem fundust í kumlunum. Skýrslur þeirra fylgja hér en endanleg skýrsla um rannsókn á kumlunum verður birt í samhengi við aðrar niðurstöður úr verkefninu „Kuml og samfélag.“

Staðhættir og mannvirkjaleifar

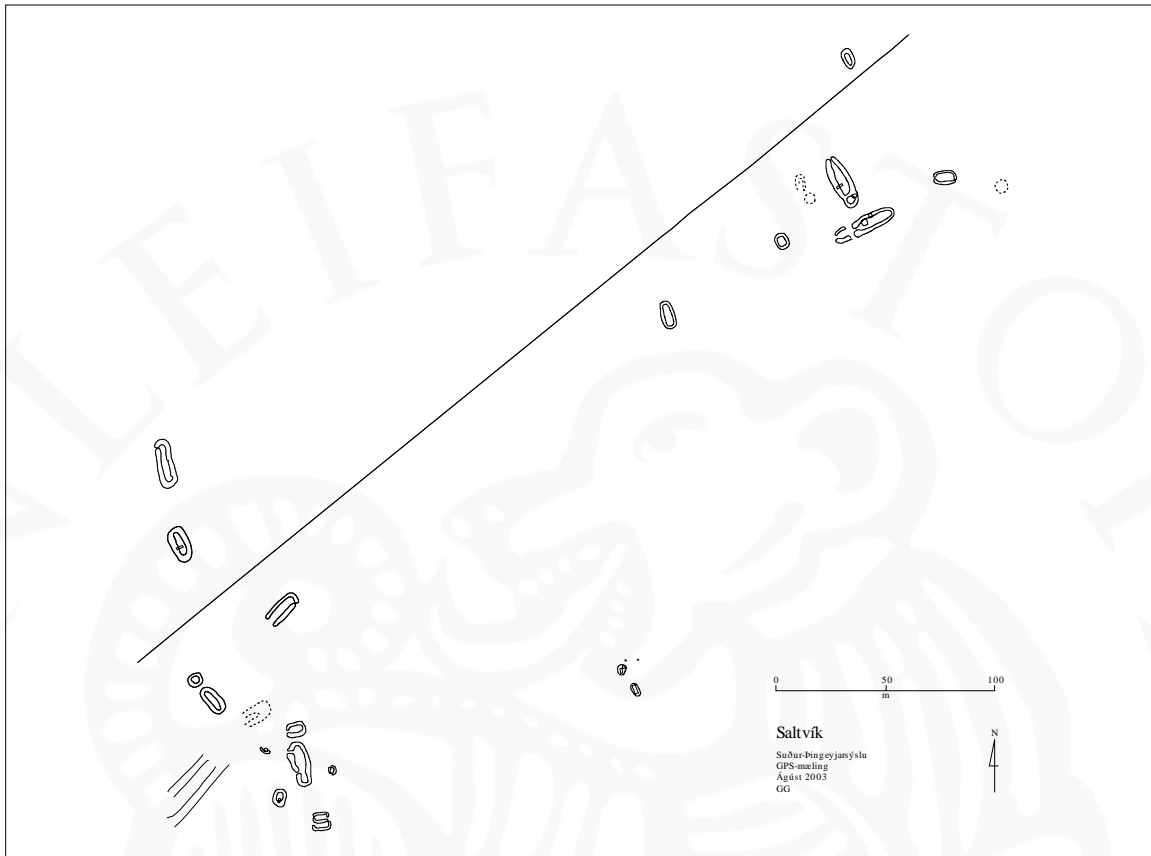
Birna Lárusdóttir hefur lýst tóftum sunnan við túnið í Saltvík í skýrslu um fornleifaskráningu í Reykjahreppi¹ og verður því aðeins stiklað á stóru hér.

Við skráninguna var þyrpingunum skipt í þrennt. Austast er þyrping við Gildrugil (SP-318:014), en við næsta gil þar vestan við voru skráðar tvær þyrpingar. Sú syðri fékk númerið SP-318:028 en sú nyrðri er SP-318:022. Deila má um hvort þessar tvær séu ekki í raun og veru ein þyrping. Í þeirri nyrðri eru aðeins tvær tóftir og þær eru 40 m norðan við nyrstu tóftina í syðri þyrpingunni. Tóftirnar í þeirri þyrpingu ná yfir meir en 100 m langt svæði og er nyrðri þyrpingin í beinu framhaldi af henni. Á vettvangi virðist meiri ástæða til að aðgreina þessar rústir en þegar uppdrátturinn er skoðaður, en það stafar af því að á milli þyrpinganna er vírgirðing og reiðleið meðfram henni og gerir þetta að verkum að lengra virðist á milli rústanna en er í raun.

Ekki er vitað með vissu hvað gilið eða lækurinn heita sem vestari þyrpingarnar standa við. Í örnefnaskrá Saltvíkur er talað um Sortulæk sem er greinilega í suðvesturhluta landareignarinnar því landamerkjalinan frá Rauðkubjargi í Einbúa liggur yfir hann. Einnig er í skránni getið um Ytrilæk – til aðgreiningar frá Syðrilæk, sem rennur í Gildrugili – en skrásetjari hefur ekki vitað hvar hann er. Líklegra er að lækur sem kallaður er Ytrilækur sé norðar en Syðrilækur, en lækurinn sem rústirnar eru við er nánast beint í suðvestur af Syðrilæk og á suðurleið þaðan þó hann sé einnig í vissum skilningi utar en Syðrilækur. Í örnefnaskrá er einnig getið um Mýrarlæg „þar sem vegurinn beygir suður á mýrarleitið“ og í athugasemdum við skrána er því bætt við að efri hluti Mýrarlægur heiti Vagnlæg frá því um 1874. Nafnið er að rekja til þess þegar Sigurjón Jóhannesson reisti timburhús á Laxamýri 1874 en hann notaði fjórhjólaðan vagn til að flytja efni í húsið frá Húsavík.² Er freistandi að tengja nafnið Vagnlæg við vegagerð

¹ Birna Lárusdóttir & Elín Ósk Hreiðarsdóttir (2003): *Fornleifaskráning í Reykjahreppi I*, Reykjavík, s. 14, 16, 17-18.

² Á Örnefnastofnun Íslands eru varðveittar 4 útgáfur af örnefnaskrá Saltvíkur og er stuðst við þær allar hér. Aðalheimildamaður þeirra allra er Sigurjón Egilsson á Laxamýri.

Þá sem ennþá sjást glögg merki um í giliinu fast neðan við tóftirnar. Þar eru tvær samhliða torfbrýr yfir gilið og hafa þær örugglega verið byggðar fyrir vagnaumferð því lækurinn er enginn farartálmi fyrir menn eða hesta. Niðurstaðan er því sú að gilið – eða a.m.k. neðsti hluti þess – sem vestari rústirnar standa við heiti Mýrarlæg. Hér verður því austasta rústaþyrpingin kölluð Gildrugil (GLG) en þær vestari Mýrarlæg og aðgreindar sem Mýrarlæg syðri (MLS) og Mýrarlæg nyrðri (MLN).

Af örnefnaskránni sést að holtið sem gilin tvö koma úr heitir Bæjarholt og að norðan í því er Einbúi og segir eftirfarandi um hann: „... þar á að vera grafið gull en má ekki grafa því þá stendur bærinn í björtu báli. Sést fyrir uppgræftri.“ Ekki er alveg skýrt hvar Einbúi er en enginn áberandi hóll eða steinn er á þessum slóðum sem nafnið á augljóslega við. Lýsingin á staðsetningu Einbúa – svo langt sem hún nær – og athugasemdin um ummerki um uppgröft koma ágætlega heim og saman við staðinn þar sem kumlin fundust, þó nafnið kunni e.t.v. að þykja heldur veglegt fyrir jafnkollótta hæð. Þetta er þó enganveginn ljóst og koma aðrir staðir til greina. Við skráningu var t.d. staldrað við „stakt, lítið holt spottakorn norðan við þjóðveginn, ofan í mýrlendri lægð.“

Í rústaþyrpingunni á austurbrún Gildrugils eru tvær aflangar tóftir sem snúa hornrétt

Loftmynd af rústum við Gildrugil, tekin úr vestri af Árna Einarssyni 23. maí 2003.

Loftmynd af tóftum við Mýrarlæg, úr norðaustri, tekin af Árna Einarssyni 23. maí 2003. Tóftirnar í Mýrarlæg nyrðri eru neðan við girðinguna sem liggur skáhallt yfir myndina, en kumlin á Einbúa sjást sem dökkir blettir rétt ofan við rofblett lengst til vinstri á myndinni.

Nærmynd af tóftum við Mýrarlág syðri, tekin úr norðri, af Árna Einarssyni 23. maí 2003.

hvor á aðra, og virðast báðar vera tvískiptar, með minna hólfi í öðrum enda. Nyrðri tóftin er 24 m löng en sú syðri er 17 m og gæti þó hafa verið lengri eða haft afbyggingu í vesturenda. Báðar eru með sveigðum langveggjum og um 8 m breiðar. Í kringum þessar aðaltóftir eru fjórar minni, þar af ein á vesturbakka Gildrugils. Auk þess eru 2-3 óljósari þústir sem ekki er víst að séu mannvirki.

Um 350 m vestar, á austurbakka Mýrarlágur eru hinar rústarþyrpingarnar. Í þeirri syðri er ein tóft langstærst, með áberandi sveigðum langveggjum og dyrum á vesturlangvegg. Í suðurenda hennar er eins og afhýsi. Hún er 17 m löng og tæplega 8 m breið. Við norðurgaflinn er minni tóft, aðskilin frá þeirri stærri, sem hefur haft gaffil til vesturs. Svo nálægt er hún þó stærri tóftinni að minnir á skemmu eða útielhús til enda bæjarraðar á bæjarstæðum frá síðmiðöldum. Vestan við suðurenda stóru tóftarinnar og neðar í brekkunni er lítil tóft en mjög djúp og hlýtur það að vera niðurgrafið hús, jarðhús. Ofan og neðan við stærstu tóftina, sem óhætt mun að kalla skála, eru tvær örlitlar en þó mjög greinilegar tóftir, báðar innan við 2 m í þvermál. Þetta eru tæplega hús, en hugsast getur að þetta séu brunnar. Fjær skálanum eru fjórar tóftir til viðbótar, þ.a. ein tvískipt og

mjög lág uppi á brún sunnan við skálann en hinar eru allar norðan við. Tvær eru niðri í láginni hlið við hlið og ein ofar í móanum með opinn vesturgafli. Þá er óglögg tóft, og jafnvel tvær, á móts við enda torfbrúnna, sem væntanlega hafa skemmst af umferð um kerruvegin.

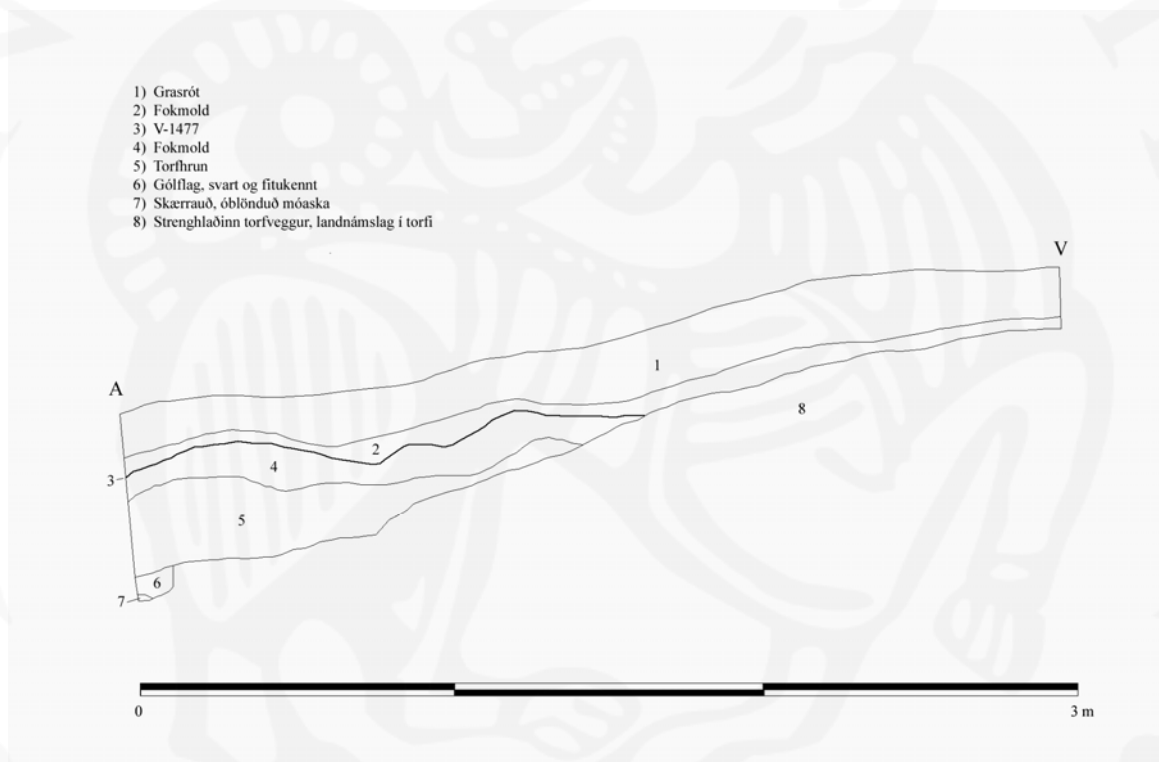
Um 50 m norðar og heldur ofar við gilbrúnina eru tvær tóftir til sem skilgreindar hafa verið sem sérstök þyrping. Þær snúa báðar norður-suður, hafa sveigða langveggi og eru nógu stórar til að geta verið skálar: sú norðri er 20x 7 m en sú syðri 15 x 7 m.

Kumlin eru uppi á hæð milli giljanna, um 150 m austur af Mýrarlæg syðri og um 200 m suðvestur af rústunum við Gildrugil.

Athygli vekur að enga garða er að sjá í sambandi við þessar rústir og er þar tæplega varðveislu um að kenna því rústirnar sjálfar bera þess merki hve varðveisluskilyrðin eru góð á þessu svæði og móarnir í kring eru að stærstum hluta óblásnir. Verður ekki önnur ályktun dregin en að garðar hafi engir verið í tengslum við þessa byggð.

Könnun á mannvirkjaleifum

Sumarið 2003 voru grafnir þrír könnunarskurðir í rústirnar sunnan við Saltvíkurtún, einn í hverri þyrpingu. Skurður 1 var grafinn í vesturhlið nyrðra langhússins við Gildrugil, Skurður 2 í syðra langhúsið í Mýrarlæg nyrðri og Skurður 3 í litla niðurgrafna byggingu við suðvesturhorn langhússins í Mýrarlæg syðri.

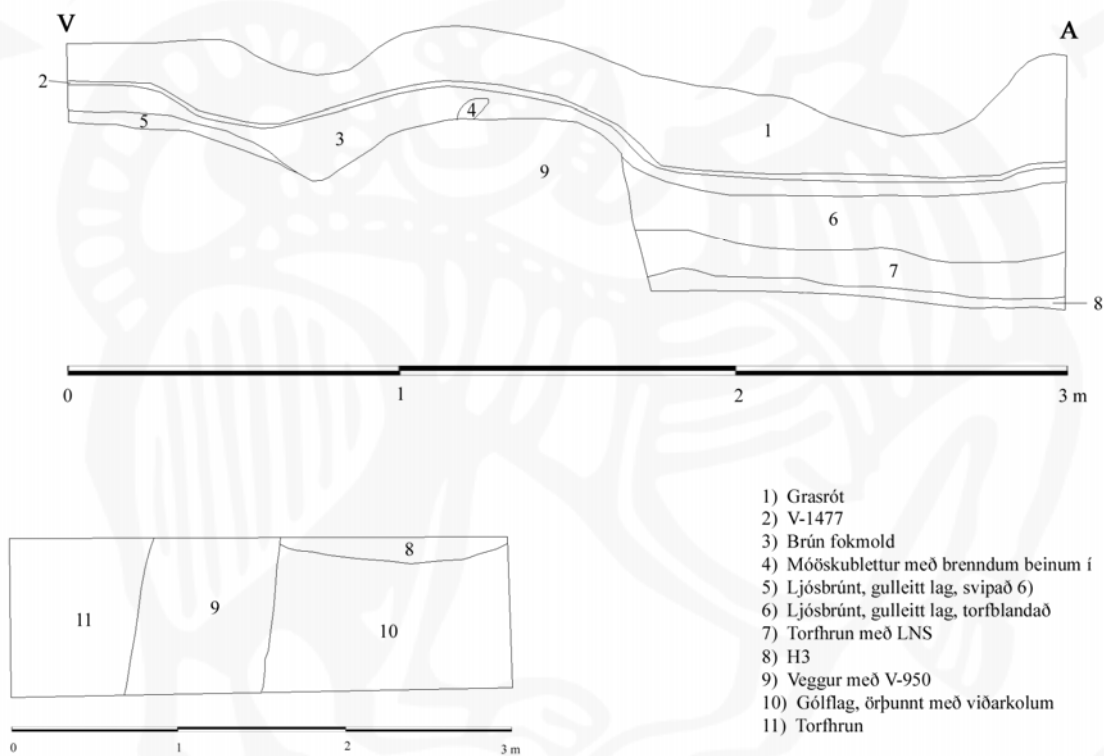

Þversnið af skurði 1

Skurður 1 var 3 m langur og 1 m breiður. Hann snéri A-V og var grafinn frá miðjum vestari langvegg og inn í tóftina. Komið var niður á vegghleðslu á 30 sm dýpi og var stöku viðarkol ofan á henni. Hleðslan virðist vera úr streng og er V~950 gjóskan í torfinu en einnig sjást í því linsur af skarni. “a” lagið frá 1477 leggst upp að veggnum en engin merki sáust um H-1300 sem þó finnst á þessu svæði. Undir “a” laginu er 10-15 sm þykkt áfokslag en undir því allt að 30 sm þykkt torfhrunslag, með heilum hnausum. Þetta lag er

þykkara fjær veggnum en nær og bendir það ásamt stærð hnausanna til að veggurinn hafi verið felldur inn í tóftina. Undir torfhrunslaginu er gólf, svart og feitt með ljósgráum öskuslettum. Það er a.m.k. 5 sm þykkt. Í norðausturhorni skurðarins var grafið í gegnum gólfið og kom þar í ljós rauðgul aska við stein sem gæti verið í eldstæði.

Gólfið og eldsmerkin benda sterklega til að þessi bygging hafi verið notuð til íbúðar. Hún var byggð eða endurbætt eftir ~950 og var felld löngu fyrir 1477. Skarnið í torfhleðslunni sýnir að þessi bygging er ekki sú elsta á þessum stað.

Þversnið og grunnmynd af skurði 2

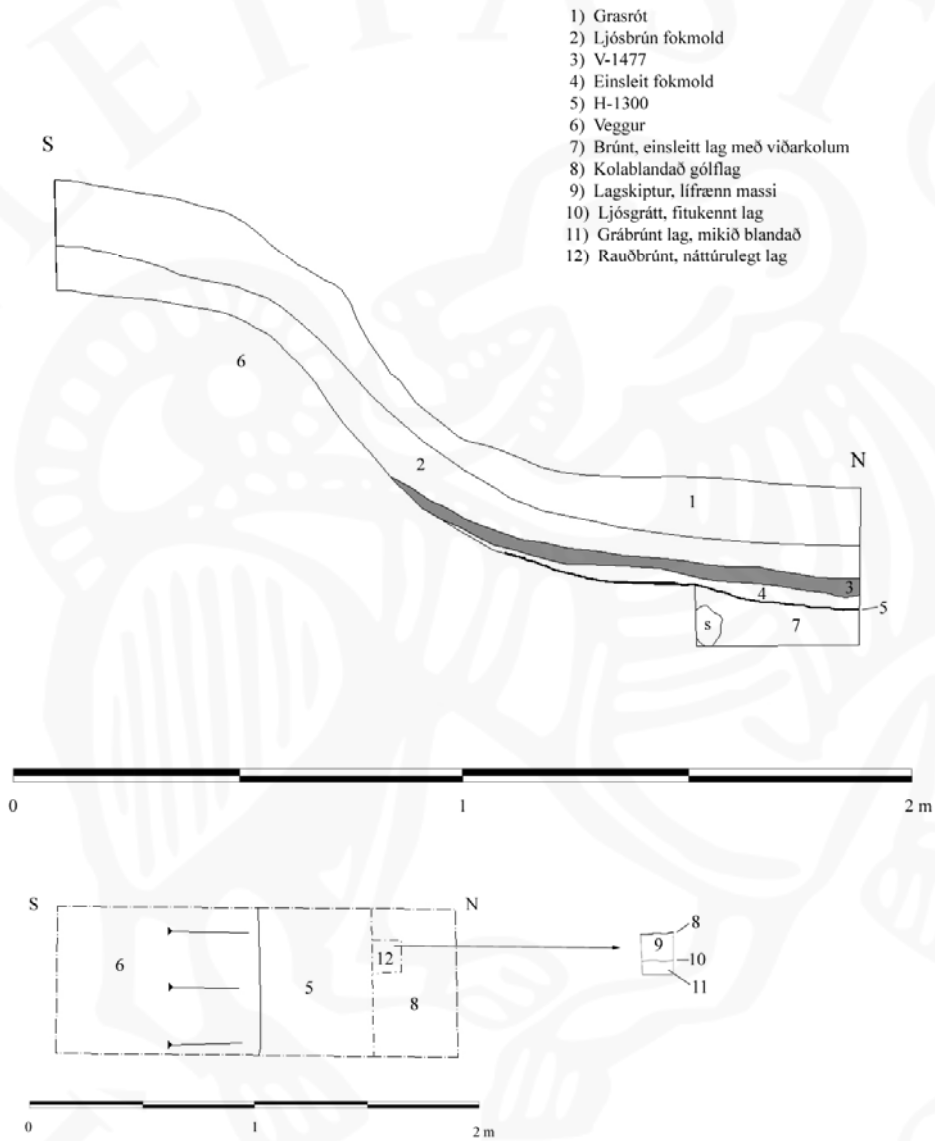
Skurður 2 var 3 m langur og 1 m breiður. Hann snéri A-V og var grafinn frá miðjum vestari langvegg og inn í tóftina. Undir um 20 sm þykku grásrótarlagi var “a” lagið frá 1477 og undir því 5-10 sm þykkt fokmoldarlag. Þar undir var komið niður á torfvegg sem virðist hafa verið byggður inn í tóftina eða vera endurbygging á innri brún veggjarins. Sá veggur er innan við 1 m breiður og hefur greinilegar brúnir sitthvoru megin. Ekki var grafið dýpra utan við hann en þar má vænta eldri veggjar. Ofan á veggnum var móöskublettur með brenndum beinum í. Veggurinn er hlaðinn úr hnausum,

sennilega klömbu, og er V~950 gjóskan í þeim auk þess sem skarnlinsur sjást. Tóftin var nálega sléttfull af hrúnögum. Efst (þ.e. undir fokmoldinni sem er undir “a” laginu) er 15-20 sm þykkt blandlag, sennilega að mestu fokmold en með torfhruni blönduðu saman við. Þar undir er rúmlega 10 sm þykkt torfhrunslag með heillegum hnausum með landnámssyrpuni. Undir þessu lagi er svo örþunnt gólflag, mest 1,5 sm en víðast aðeins 2-3 mm og sumstaðar vantar það alveg, einkum austast, í miðri byggingunni. Gólflagið fer undir vegginn en það liggur ofan á H3 sem sýnir að þessi bygging hefur verið niðurgrafin. Gólflagið er svart og feitt og í því viðarkol og brennd bein. Á gólfinu lá hvalbeinsstykki sem hefur verið skorið til.

Þessi bygging gæti hafa verið notuð til íbúðar en ekki er það ótvírætt og hafi svo verið hefur það ekki verið í langan tíma. Á einhverju seinna stigi málsins hefur veggur verið byggður inn í tóftina, eða vesturveggur hennar endurhlaðinn og látinn ná aðeins inn á eldra gólfið. Það hefur gerst eftir ~950 en fyrir 1477, sennilega löngu fyrr. Ekkert augljóst yfirborðslag tengist þessari yngri viðgerð eða viðbót. Þessi bygging virðist hafa hrunið saman smátt og smátt.

Skurður 3 var 1,85 m langur og 0,7 m breiður. Hann snéri N-S og var grafinn frá miðjum suðurvegg og inn í tóftina. Grafið var niður á vegg sem hefur verið hlaðinn á brún gryfjunnar og hruni úr honum fylgt niður í tóftina. “a” lagið frá 1477 lagðist upp að torfhruninu á um 20 sm dýpi og undir því var 5 sm þykkt áfokslag. Undir því lá H-1300 jafnfallið og undir því um 10 sm þykkt fremur einsleitt lag, sennilega að mestu áfok en í því voru einnig viðarkolaleifar. Undir þessu er gólflag, svart kolalag sem er efsta lagið í allt að 12 sm þykkri syrpu af yfirborðslögum, gólfum, en undir þeim er 5 sm þykkt grábrúnt fremur einsleitt mannvistarlag sem liggur ofan á óhreyfðu.

Þessi bygging er greinilega mikið niðurgrafin, sennilega hátt í 1 m. Á botni hennar hafa safnast upp allmörg gólflög en það hversu ólík þau eru gæti bent til að byggingin hafi oft skipt um hlutverk og/eða að hún hafi ekki verið í stöðugri notkun. Byggingin var algerlega fallin saman þegar H-1300 gjóskan féll.

Þversnið og grunnmynd af skurði 3.

Thomas H. McGovern

Midden Investigations³

Summary: This report presents the results of a first stage investigation of possible midden deposits at the site of Saltvík near Húsavík in N Iceland carried out August 12th 2003. An Oakfield tube-type soil corer was used to probe possible midden deposits around five structures associated with what appears to be three concentration of structures (MLN, MLS and GLG) on the hillside and stream gullies to the S of the modern farm and horse stable area of Saltvík. These structural complexes are on either side of the two pre-christian burials higher up on the hillside. Coring around the MLN and GLG structural complexes indicated fairly thin and discontinuous deposits, except directly to the south of the sunken featured building in MLN where up to 25 cm of cultural deposit (bone flecks, charcoal, burnt bone and mottled ash) suggest a potential deposit. The area around both the long rectangular possible hall structures in the MLN and GLG complexes were also heavily covered with thufur hummocks (up to 50 -75 cm deep) which will have severely disrupted any archaeological stratigraphy in these areas. However, conditions were different around the MLS complex (a potential pit house, long hall, and several apparent outbuildings) and what may be a substantial intact cultural deposit extends downslope (west) of the hall ruin. This area produced 25-30 cm of cultural deposit, including burnt bone, charcoal, ash, and some apparent stratification.

Recommendation: Test units should be placed outside the long hall structure in the MLS complex and to the S of the pit house in the MLN complex to better determine the nature and extent of these cultural deposits and to test organic preservation.

Discussion and Description: The midden team (represented by Tom McGovern) visited Saltvík on Aug 12th and carried out a first stage coring around the structures already

³ A product of the Leverhulme Trust Project “Landscapes Circum Landnám” and North Atlantic Biocultural Organization (NABO) Research Cooperative.

mapped and test trenched by the FSÍ structures and survey teams. The three complexes of structures were designated as MLN, MLS and GLG respectively.⁴ McGovern cored around the major structures in these complexes using an Oakfield soil corer and recording each core on a sketch map.

MLN: The MLN complex is aligned along the edge of a now dry stream cut that extends from the now fairly eroded upland down towards the bay of Saltvík approximately 2 km to the N. The first structure investigated (informally designated **MLN 1**) was an apparent pit house (sunken feature structure) that had already been tested by FSÍ structures team. Three cores were placed around this structure:

MLN 1 core 1, ca 3 m E (upslope) of the structure, at the base of thufur.

0-10 cm : rootlets and turf
10-15 cm: yellow brown silt with some probable H3 upcast fragments
15-50 cm: sterile yellow brown silt

MLN 1 core 2, ca 2 m to the W (downslope) of the structure

0-10 cm: rootlets and turf
10-15 cm: mottled brown with some flecks of H3 upcast
15-50 cm: sterile yellow brown silt
50 cm: rock

MLN 1 core 3, ca 1 m from the S wall center

0-15 cm: rootlets and turf
15-20 cm: mottled dk and lt brown silt
20-40 cm: mottled silt and ash, bone flecks, burnt bone, charcoal
40-55 cm: sterile yellow brown silt
55-60 cm: H3 in situ
60-65 cm: sterile yellow brown silt
65 cm: rock

The large rectilinear structure (hall?) just to the N of the pit house MLN 1 had heavy thufur development to the E side (upslope) and only somewhat more moderate development to the W side (downslope). Five cores were taken around this structure (informally designated MLN 2):

⁴ In the field notes NW=MLN, W=MLS and NE=GLG.

MLN 2 core 1 , ca 2 m W from apparent “door” near NW corner of long hall.

0-10 cm: rootlets and turf
10-35 cm: sterile yellow brown silt
35 cm: stone

MLN 2 core 2, ca 2 m W from apparent mid point in W wall of long hall

0-10 cm: rootlets and turf
10-45 cm: sterile yellow brown silt
45 cm: stone

MLN 2 core 3, ca 1 m SW of apparent SW corner of long hall

0-10 cm rootlets and turf
10-22 cm: mottled yellow brown and medium brown silt
22-35 cm: sterile yellow brown silt
35-40 cm: H3 in situ
40-60 cm: sterile yellow brown silt
60 cm: stone

MLN 2 core 4 ca 2 m E of apparent door in SE corner of long hall, in base of sheep path through thufur.

0-9 cm: rootlets and turf
9-40 cm: sterile yellow brown silt
40-45 cm: thick layer of pea-gravel, did not succeed in penetrating this.

MLN 2 core 5 ca 2 m E of possible door in middle of E wall of long hall, near base of large thufur.

0-10 cm: rootlets and turf
10-45 cm: sterile yellow brown silt.
45-47 cm: thick layer of pea-gravel, did not succeed in penetrating this.

MLN Discussion: Only the core 3 S of MLN 1 pit house produced any appreciable amount of cultural materials, but the other cores around this structure did turn up what appears to be construction debris. A test pit S of this pit house might be worthwhile in terms of both bone testing and developing more information about construction of the structure. Around the long hall cores are surprisingly sterile, even lacking much in the way of convincing construction debris. While additional coring may turn up some

deposits around this structure, the extent and depth of thufur formation would make excavation very difficult. Very short occupation?

MLS complex of structures is located about 200 m up the dry gully, S of MLN complex, and appears to consist of a deep pit house (test excavated by the FSI structures team) next to a well developed apparent long house and several other nearby buildings. Thufur were far less developed in this locality, and there appeared to be a difference in vegetation (mainly crowberries) in the area between the long hall (upslope) and the pit house (downslope).

One core was placed 2 m W (downslope) of the MLS pithouse (informally designated MLS 1) that had been test trenched by the structures team.

MLS 1 core 1

0-10 cm: turf and roots
10-18 cm: mottled yellow brown with charcoal flecks
18-22 cm: mottled light cream and yellow brown- possible upcast H3
22-50 cm: sterile yellow brown silt
50 cm: stone.

Three cores were placed along the W (downslope) side of the long hall, informally called MLS 2.

MLS 2 core 1, c 2 m W of apparent door in NW corner of long hall

0-10 cm; turf and roots
10-35 cm: banded (stratified?) layers of dark ash, light ash, charcoal, bone flecks, burnt bone. Definite cultural material, probable midden.
35-38 cm: apparent H 3 tephra in situ
38-55 cm; sterile yellow brown silt
55 cm: stone.

MLS 2 core 2 approximately 6 m downslope (W) of approximate mid point of W wall of long hall.

0-10 cm: roots and turf
10-25 cm: banded (stratified?) layers of mottled grey ash, burnt bone, bone flecks, charcoal, wood ash. Cultural material.

MLS 2 core 3, approximately 2 m downslope (W) of apparent door area in SW end of long hall.

0-10 cm: roots and turf
10-15 cm: mottled grey-brown with charcoal flecks
15- 30 cm: yellow brown silt
30-32 cm: H3 in situ
32-75 cm: sterile yellow brown silt
75 cm: pea gravel layer.

MLS discussion: There appears to be some midden material along the W side of the long hall, probably concentrating on the N end and extending up to 5-6 m from the wall itself. IF bone preservation is OK, this may make a promising target for larger scale excavation. Recommend a test pit in this area.

The **GLG** complex lies just S of the modern fence line near the horse barn area of the contemporary Saltvík farm. The ruin lies on the E side of a small valley which still has a strongly running brook down its center. The prechristian graves are clearly visible along the ridgeline to the SW from this area. There is a major complex of what appears to be a large rectilinear long house with what may be some later rooms added in the S end. The whole structure seems to be aligned with (and perhaps partly truncated by) an old road/track way that runs along the valley and up the side of the slope to the S. The area immediately around this ruin complex has heavy thufur development and it is hard to be absolutely certain of the limits of some wall lines. Corings were made along the W side of this large structure.

GLG 1 coring 1, 6 m to the W of the apparent NW corner of the long hall. *Note that a wide belt ca 5 m wide runs along the apparent trackway area just to the W of the structure, these were placed so densely that it was not possible to get a core down between them.*

0-5 cm: turf and roots
5-15 cm: medium brown silt with charcoal flecks
15-18 cm: H3 apparently in situ
18-35 cm: yellow brown silty sterile.
35 cm; stone

GLG 1 coring 2, ca 2 m W of the FSI structures team trench , in the thufur area between the apparent W wall of the long hall and the trackway.

0-15 cm	turf and roots
15-25 cm	med-dark brown sandy silt
25-35 cm	displaced structural turf ?
35-45 cm	mottled yellow brown / medium brown silt.
45-75 cm	sterile yellow brown silt.

GLG 1 coring 3, ca 4 m W of the core 2, in edge of trackway

0-5 cm	turf and roots
5-20 cm	medium brown silt with some charcoal flecks
20-22 cm	H3 apparently in situ
22-45 cm	sterile yellow brown silt.

GLG 1 coring 4, ca 4 m from apparent SW corner of longhouse in thufur area,

0-5 cm	turf and roots
5-15 cm	mottled brown with turf bits
15-18 cm	H3 apparently in situ
18-45 cm	sterile yellow brown silt.

GLG 1 Discussion: this large structure does not seem to have a great deal of cultural material directly outside it, though it is possible that much has been missed due to the thick thufur development all around. This will of course also make excavation of any intact deposits challenging. My impression is that the trackway has either removed or inhibited extensive deposition along the W side of the unit, but this is more or less a guess. I would recommend that a small unit be put into the trackway surface, as this may be a more complex and formally-constructed feature than it appears from the surface at present.

Kuml

Rannsaðar voru tvær grafir hjá Saltvík, skammt sunnan Húsavíkur. Við fornleifaskráningu þar árið 2002 kom í ljós staður sem minnti mjög á raskaðar forngrafir sem skoðaðar hafa verið við athuganir á þekktum kumlstöðum. Fellur þessi staður vel að þeirri almennu hugmynd að kuml hafi verið við fornar leiðir, því rétt hjá honum eru margar, fornar reiðgötur, sem mætast skammt frá túngarðinum í Saltvík. Ein kom frá ferjustað við Laxamýri, önnur úr Reykjahverfi allt frá Laxárdal og Mývatnssveit og sú þriðja yfir Hvammsheiði, frá ferjustað við Núpa.

Uppgröfturinn fór fram á tímabilinu 31.7 til 6. september 2003. Í ljós komu tvö kuml og er það í fyrsta sinn í 60 ár sem kuml finnast við rannsókn, en ekki jarðrask. Kumlin eru á lágum en breiðum hól sem er um 150 m í austur frá bæjarstæði við Mýrarlæg. Eins eru forn mannvirki við Gildrugil um 200 m austan kumlanna.

Kuml 1. Þegar torf var fjarlægð kom í ljós að syðra kumlið hefur verið rænt. Yfir gröfinni lá gjóskulagið 1477, og var athyglisvert að sjá hve reglulegt það var. Gjóska virðist hafa fallið skömmu eftir að skurður hafi verið grafinn í kumlið og er líklegt að grafarránið hafi farið fram á 15. öld. Undir gjóskulaginu var blandað uppmoksturslag með torfsneplum í og virtust vera leifar af landnámsgjóskunni í torfinu. Í suðurenda grafarinnar komu í ljós fáein járnbrost, líklega úr kistli. Þar fundust einnig fáein, illa farin bein úr manni. Gröfin sneri í N-S, en erfitt er að segja til um hvernig líkið sneri í gröfinni. Líklega hefur kumlið verið hulið grjóti, en það hefur verið fjarlægð við haugbrotið. Enn mátti sjá steinaröð austan og vestan megin.

Kuml 2. Um 10 m norðvestan við kuml 1 var annað kuml. Gröfin lá eins og Kuml 1, þ.e. í N-S, og öll ummerki hin sömu. Hafði þetta kuml einnig verið rofið og þar var 1477 lagið eins og í kumli 1. Engir gripir fundust í kumlinu, en í botni grafarinnar lá illa farin beinagrind úr manni.

Grafnar voru um 20 könnunarholur í og við hólinn sem grafirnar eru á, en engar fleiri grafir virðast hafa verið þar.

Colleen E. Batey

Finds Summary

There are four small groups of finds from different excavation trenches from the Saltvík site excavated in 2003.

Kuml 1. The three finds units from this mound are of fragmentary iron and it is considered most likely that this is burial context rather than settlement debris. One (sv-endi) comprises two fragments of sheet iron, one of which has three rivets through it and obviously securing two metal sheet fragments together and the smaller has an incomplete rivet hole and two straight edges. Both pieces are not obviously conjoining but probably served the same original function. A second find (s-endi, Robber's backfill) comprises three small fragments of which one is clearly a riveted iron sheet fragment. Fragments of such rivetted iron sheeting have been found elsewhere, for example at Gamlebyen, Oslo (Faerden 1990, fig 28 a) as part of an iron cauldron or cooking vessel. Discussion of the iron work from Viking levels at Coppergate in York by Ottaway, includes the suggestion of potential manufacture of such rivetted vessels at the site. Although this is not substantiated, it is clearly based on the amount of such rivetted thin metal plate of the same type as from Saltvík (Ottaway, 1992, 604). There is a small number of iron vessels which have been discovered from Viking graves in Iceland. Eldjárn and Friðriksson list five such vessels (2000, 402-03) for example Hafurbjarnarstaðir (*op cit*, 94-6) and Kornsó, (*op cit*, 125-7). The third find from this mound, (sv-endi i blandlagi) are two conjoining iron pieces which seem to have been part of a bracket or mount, together they form a corner of a larger item. Each seems to have a small rivet through its thickness. Close parallels are not readily available, but it is similar to a corner bracket illustrated by Ottaway from Viking Coppergate (1992, 643, fig 269 find 3487). X-ray examination may confirm whether there are other perforations along the length of the piece which no longer have rivets in place.

Trench 1. One small bag of bones from the turf collapse of the structure and two bags of charcoal (one from the floor level and one from the turf collapse) were recovered. The single potentially man-made find is a small slightly bent and tapering iron fragment from the floor level. It seems to have two small parallel protrusions at one end which may perhaps indicate the siting of a pin attachment, but X-ray would be needed for this identification to be confirmed.

Trench 2. One small bag of bones and a large crudely hewn piece of whalebone are the only finds from this trench. The whalebone would have been brought to the site for use, perhaps as a source of raw material for tools or lamps etc, but in its current form it is really only to be seen as debris.

Trench 3. Two bags of soil samples and a small collection of burnt bone were recovered from the suggested floor level identified in this trench. Two pieces of probably highly corroded iron were also noted from the floor deposit, although without X-ray at this stage it is not possible to comment further on these amorphous pieces.

References

K Eldjárn and A Friðriksson 2000

Kuml og Haugfé úr heiðnum sið á Íslandi. Mál og menning

G Faerden 1990

Metallgjenstander, in E Schia and PB Mollaug eds 1990, *De Arkeologiske Utgravninger i Gamlebyen, Oslo. Bind 7. Dagliglivets Gjenstander – del 1*, Ovre Ervik, pp. 181-292

P Ottaway 1992

Anglo-Scandinavian Ironwork from Coppergate. The Archaeology of York. The Small Finds, 17/6. Council for British Archaeology.

Human skeletal remains

The human skeletal collection for the excavations at Saltvík, Reykjahverfi, in 2003 includes eleven bones or fragments of bones from two burials. In both cases the graves had been disturbed prior to excavation, and none of the bones appeared to be *in situ*.

Methods

The main emphasis of the osteological analysis was to ascertain the minimum number of individuals (MNI) in each burial. To attain this, the bones are sorted by element, and where applicable right and left side. Where possible bones from the same individual are identified, whether by matching up articular surfaces or the right and left side bones. Similarly bones that obviously belonged to different individuals, for example difference in size or robusticity are separated. Where possible, the age and sex of bones is recorded. The MNI is achieved by counting the most frequently occurring bone, and comparisons of size, age and sex.

In two instances it was possible to determine the sex of the bones based on sexually diagnostic characteristics of the cranium (see for example Schwartz, 1995 and Buikstra & Ubelaker, 1994) and in one instance it was possible to estimate an individuals living stature based on a fragmented humerus using standards developed by Steele & McKern (1969). No elements that can be used to estimate the age at death were preserved.

Results

K1

Two bones were recovered from burial K2, a partial right radius, and a partial right femur. Both were poorly preserved, epiphyses were missing and the cortical bone was damaged. No sexually diagnostic characteristics were preserved nor elements which

could be used to estimate age at death, although the bones clearly belong to an adult (over 18 years of age). The preservation of the femur was too poor to allow for measurements to calculate the stature. No pathological or other bony changes were recorded. The MNI for burial K1 is one. For further detail on the skeletal material, see the table below.

Bone	Side	Segment	Condition	MNI	cnt/wt	Age	Sex	Context
Radius	R	Proximal third	The head is damaged. The preserved part of the bone is broken in half, and there is flaking of the cortical bone.	1	1	adult	?	K1-"botn hreyft"
Femur	R	Proximal third	The head and greater trochanter are absent. The cortical bone is dry and flaked.	1	1	adult	?	K1-"í v. hluta grafar, út við brún. Í hreyfðu lagi, fyllingar."

K2

Five bones were recovered from burial K2. Most of these were cranial bones, an unisided parietal, a right and left temporal bone and a frontal bone. The shaft of a left humerus was also recovered. Although the preservation of these bones was in general better than in burial K1, all the bones had some damage, and the cortical bone was in all instances flaked. Most of the cranial bones retained sexually diagnostic characteristics, all indicating that they belonged to a male. In no instances could age at death be estimated. Measurements could be taken of the humerus to estimate stature, indicating that it belonged to an individual approximately 163±5cm tall. No pathological or other bony changes were recorded. The MNI for burial K2 is one. For further detail on the material see the table below.

Bone	Side	Segment	Condition	MNI	cnt/wt	Age	Sex	Context	Comments
Parietal?	?	?	Portion of cranial bone, probably the parietal. The cortical bone is dry and flaked.	1	1	?	?	K2	[E]
Temporal	R	Complete	There is fragmentation of the zygomatic process and the petrous portion. The cortical bone is dry and flaked.	1		adult	Male?	K2	[F]
	L	Squamous portion	Two fragments, which match up. The mandibular fossa and part of the zygomatic process are present. The cortical bone is dry and flaked.	1	1	adult	Male?	K2	[C]

Frontal	N/A	Complete	There is some damage to the left orbit. The cortical bone is dry and flaked.	1	1	adult Male	K2 [A]	
Humerus	L	Shaft	The entire shaft is present, both epiphyses missing. The cortical bone is dry and flaked.	1	1	adult ?	K2 [B]	Stature 163±5cm

Conclusion

The human skeletal material recovered during the excavations in Saltvík 2003 probably represents two individuals, an adult of unknown age and sex from burial K1 and an adult male of an unknown age, 163±5cm tall from burial K2. No pathological changes were noted on either individual.

References

- Buikstra, J.E. & Ubelaker D.H. 1994. *Standards for Data Collection from Human Skeletal Remains*. (Arkansas Archaeological Survey Research Series No.44).
- Schwartz, J.H. 1995. *Skeleton Keys*. (Oxford University Press: Oxford).
- Steele, D.G. & McKern, T.W. 1969. A Method for Assessment of Maximum Bone length and Living Stature from Fragmentary Long Bones. *American Journal of Physical Anthropology* **31**: 215-228.

Samantekt – niðurstöður

Um 450 m suður af bænum í Saltvík eru tvær eða þrjár rústaþyrpingar við sitthvorn gilskorninginn. Austast eru rústir á austurbakka Gildrugils og eru þar tvær langhústóftir sem gætu verið skálar. Skurður í þá nyrðri sýndi að hún hefur verið notuð til íbúðar og gæti hafa haft eldstæði á miðju gólfi. Sú bygging var byggð eða endurbætt eftir ~950 og hafði verið felld löngu fyrir 15. öld. Ekki fundust ummerki um öskuhauga á þessu svæði. Í kringum langhústóftirnar tvær eru nokkrar minni tóftir sem væntanlega tengjast búskap.

Um 350 vestan við Gildrugil eru tvær þyrpingar til viðbótar, á austurbakka Mýrarlágur. Í þeirri nyrðri eru aðeins tvær tóftir, báðar aflangar og gætu verið skálar. Skurður sem grafinn var í þá syðri og minni sýndi að hún er niðurgrafin og hefur verið notuð í mjög skamman tíma ef marka má af mjög óverulegu gólflagi. Ekki er ótvírætt að þessi bygging hafi verið notuð til íbúðar, en ekkert fannst sem mælir gegn því. Seinna var byggt inn í þessa tóft og var það gert eftir ~950 en tóftin var löngu hrunin saman á 15. öld. Sunnan við þessa tóft fannst lítill öskuhaugur en engin merki um slíkt fundust í kringum nyrðri tóftina.

50-100 m sunnar við Mýrarlág er stærri þyrping með langhúsi með greinilegu skálalagi. Suðvestan við hana er jarðhús en skurður í það sýndi að það hefur verið komið úr notkun og fallið saman fyrir löngu árið 1300. Umtalsverð gólflög voru í þessu húsi. Í brekkunni neðan og vestan við skálann fundust merki um lítinn öskuhaug.

Uppi á hæðinni milli Gildrugils og Mýrarlágur fundust tvær grafir sem báðar voru rændar á 15. öld. Mannabein fundust í báðum gröfunum, og hefur karlmaður legið í annarri. Einnig fundust nokkur járnprot, m.a. hugsanlega úr katli. Staðsetningin og ummerki öll benda til að þetta séu kuml úr heiðnum sið.

Fyrir utan járnprotin í gröfunum fundust engir gripir við rannsóknirnar í Saltvík sem hægt er að styðjast við til aldursgreiningar eða til að draga ályktanir af um hlutverk. Einungis fundust nokkur lítil járnprot og eitt hvalbeinsstykki. Varðveisla lífrænna leifa á þessu svæði virðist vera slæm. Fyrir utan hvalbeinið sem var mjög morkið fundust aðeins

brennd bein. Það bendir til að óbrennd bein hafi eyðst. Mögulegt er þó að skilyrði fyrir lífræna varðveislu séu önnur og betri í öskuhaugum og góflögum.

Vegna lögunar bygginganna og þess að engir garðar eru í tengslum við þær var búið við að rústirnar við Gildrugil og Mýrarlæg væru frá allra elsta stigi landnámsins.

Rannsóknirnar sumarið 2003 útiloka ekki að svo sé en þær sýna hinsvegar ótvírætt að búið hefur verið á þessum stöðum eftir ~950. Ætla má að byggðin hafi á öllum stöðunum verið aflögð fyrir löngu árið 1300 en mikið nær en þetta er þó ekki hægt að komast um aldur byggðarinnar að svo stöddu. Kumlin sýna að byggð hefur verið á þessum slóðum fyrir 11. öld en þau gætu alveg eins tengst byggð á bæjarstæði Saltvíkur eins og bæjunum við Gildrugil og Mýrarlæg.

Ekkert bendir til annars en að búið hafi verið við Gildrugil og Mýrarlæg. Um það vitna öskuleifar, góflögin og útihúsin. Hinsvegar ber allt að þeim brunni að byggðin hafi ekki verið langæ. Þar skiptir mestu hvað öskuhaugar virðast vera smáir í sniðum og eins að engir garðar hafa verið byggðir í kringum bæina. Byggðin hlýtur þó að hafa staðið í nokkur ár eða jafnvel áratugi. Til þess bendir fjöldi útihúsanna og ummerki um endurbyggingar og eldri byggingarstig. Sem dæmi um byggð sem hlýtur að hafa staðið mun skemur eru tveir skálar sem Bjarni F. Einarsson rannsakaði 1994-95 og kallar á Hala.⁵ Þar eru heldur engir garðar í kring en fjöldi bygginganna verulega minni en við Gildrugil eða Mýrarlæg. Ef Hali er dæmi um byggð sem hefur staðið í 1-10 ár þá gætu bæjarstæðin við Gildrugil og Mýrarlæg verið dæmi um byggð sem hefur staðið í 10-50 ár. Miðað við hve garðar eru áberandi mannvirki í tengslum við eyðibýli í Suður-Pingeyjarsýslu þá verður að ætla að það að engir slíkir eru við Gildrugil eða Mýrarlæg þýði annaðhvort að byggðin þar hafi aldrei náð þeim “þroska” að tímabært væri að byggja garða í kringum tún, eða að garðabyggingar hafi almennt ekki hafist fyrir en eftir einhvern ákveðinn tíma og byggðin við Gildrugil og Mýrarlæg sé eldri en sá tími. Virðist fyrri kosturinn líklegri. Hvað með að hlutverk hafi hreinilega verið annað en hefðbundinn búskapur – það er nú þrátt fyrir allt óvenjulegt að hafa svo mörg stór hús saman – gætu jú auðvitað verið misgömul bæjarstæði en samt....

⁵ www.mmedia.is/%7Ebjarnif/frame.htm

Á þessu stigi verður lítið sagt um samhengi bólstaðanna þriggja, Saltvíkur, Gildrugils og Mýrarlágur. Mögulegt er að bæjarstæðin við Gildrugil og Mýrarlág séu ekki samtíma, annað sé eldra en hitt og bæði séu eldri en bæjarstæði Saltvíkur. Þá eru bæjarstæðin við Gildrugil og Mýrarlág forverar núverandi bæjarstæðis í Saltvík, vitnisburður um að menn geta hafa þurft að prófa sig áfram með val á bæjarstæðum.

Annar möguleiki er að öll bæjarstæðin hafi verið í notkun á sama tíma og hefur þá verið mjög þéttbýlt á litlu svæði, sem framfleytti t.d. aðeins 5 persónum árið 1703. Slíkt þéttbýli getur tæplega hafa byggst á nýtingu þess lands sem nú liggur undir Saltvík. Annaðhvort hefur slíkur byggðakjarni þá haft mun meira land undir eða heimilin hafa að stórum hluta byggt afkomu sína á veiðum. Þriðji möguleikinn er að a.m.k. sumar af þessum byggingum hafi verið bráðabirgðahúsnæði fyrir aðkomumenn, e.t.v. fólk sem var að flytja til landsins. Ummerki um búskap benda þá til að þetta hafi ekki bara verið staðir þar sem fólk gat hafst við fyrsta veturinn, heldur hafi aðkomufólk e.t.v. fengið afnot af húsum í nokkur ár meðan það var að koma sér upp bústofni og semja um framtíðarábúð lengra inni í landi.

Auðvitað er svo hugsanlegt að hið sanna sé einhver blanda af þessum möguleikum, t.d. að Mýrarlág syðri sé upphaflegt bæjarstæði sem síðar var flutt þangað sem Saltvíkurbærinn stendur, en að Gildrugil sé annar bær samtíða en að húsin tvö við Mýrarlág nyrðri séu bráðabirgðahúsnæði fyrir aðkomufólk.

Eins og Birna Lárusdóttir hefur bent á í skýrslu um fornleifaskráningu í Reykjahreppi sameinast ýmsar leiðir við túngarðinn á Saltvík, skammt frá rústunum við Gildrugil. Þessar leiðir gætu hafa haft áhrif á val kumlstæðanna eins og Adolf Friðriksson bendir á en þær gætu einnig styrkt þá hugmynd að á þessum stað hafi risið einskonar áfangabúðir fyrir aðkomufólk. Reikna má með að menn hafi flestir lent í Húsavík en jafnframt að bóndinn, eða jafnvel höfðinginn, þar hafi ekki viljað hafa aðkomufólkið þar við túnfót lengur en nauðsynlegt var. Það getur því hafa verið skynsamlegt að reisa áfangabúðir þar sem leiðir til suðurs greindust, sem hefur einmitt verið á þessum stað – ef trúa má því að leiðir hafi legið eins á landnámsöld og þær gerðu síðar. Ef þetta er rétt þá þýðir það jafnframt að hafi á annað borð verið búið í Saltvík á sama tíma þá hafi sá bóndi ekki átt mikið undir sér.

Fornleifaskráning í Reykjahverfi 2002-2003 hefur leitt í ljós óvenjulegan fjölda eyðibýla auk þess sem kerfi garðlaga er þar óvenju þétt og heillegt. Er ljóst að þetta svæði kallar í heild sinni á nákvæmari fornleifarannsóknir og gætu bæjarstæðin í Saltvík reynst lykillinn að skilningi á þróun byggðar á þessu svæði.

Summary

Some 450 m south of the modern farm Saltvík two or three ruin clusters are found on the banks of two gullies. The most easterly is a cluster on the eastern bank of Gildrugil with two elongated structures that could be halls. A trench dug into the more northerly of the two shows that this was a dwelling and may have a hearth in the centre of the floor. This structure was built after ~950 but had been intentionally collapsed long before the 15th century. Traces of middens were not found in this cluster. Scattered around the two elongated structures are several smaller ones, presumably outhouses and animal stalls.

Ca. 350 west of the cluster by Gildrugil there are two further clusters, on the eastern bank of Mýrarlæg. The northern cluster has only two structures, both elongated and could from their dimensions be halls. A trench dug into the smaller and more southerly of the two showed it to be a sunken featured building which had been used for only a short while, judging from the insubstantial floor layer. It is not certain that this was a dwelling, but nothing was found that speaks against such an interpretation. Later on the west wall of this structure was rebuilt or an inner face added and this happened after ~950. The structure had collapsed completely long before the 15th century. South of this structure a small midden was located but no traces of middens were found in the vicinity of the larger of the two structures in this complex.

50-100 m further south, on the same side of Mýrarlæg there is a larger and more complex cluster of buildings, with a hall-like structure in the centre. By its southwestern corner there is an obviously sunken featured structure and a trench through this showed that it had been abandoned and was long collapsed in 1300. This structure had a relatively thick floor layer. On the slope west of the hall a small midden was located.

On the highest point of the rise between Gildrugil and Mýrarlæg two graves have been identified which were both robbed in the 15th century. Human bones were found in both graves, one of which contained a male. In addition fragments of iron were found, including some which may come from a cauldron. The location, orientation and furnishings of these graves clearly indicate that they are pagan burials.

Apart from the iron fragments in the grave no diagnostic artefacts were found during the investigations. Only a few scraps of iron and a piece of whalebone were recovered. The preservation of organic remains seems to be poor in this area. Apart from the whale-bone, which was badly decomposed, only burnt bones were retrieved, suggesting that unburnt bones have disappeared. It is possible however that preservation is different – and better – in micro?-environments like middens and floor layers.

Based on the shape of the buildings and the absence of any boundaries associated with them it was expected that the ruin clusters by Gildrugil and Mýrarlæg would date to the very earliest stage of the settlement process. At the present stage of the investigations this cannot be precluded but it has been showed that these sites were still occupied after ~950. It is probable that all three clusters had been abandoned before 1300 but a narrower age frame cannot be suggested at present. The pagan burials suggest that the area had been settled before the 11th century but they may just as well be associated with occupation of the site of the modern farm as the sites at Gildrugil and Mýrarlæg.

The available evidence suggests that both sites were farms. This is suggested by the fuel residues, the floor layers and the out-buildings. On the other hand the indications are that occupation of both sites was shortlived. This can be inferred from the apparently limited extent of the middens and the absence of field boundaries. The number of out-buildings, and evidence for rebuilding ad earlier phases suggests however that the occupation cannot have been very shortlived, more in the line of a few decades. Although it is hazardous to infer lenght of occupation from such elements, it seems that a site like Hali, investigated by Bjarni F. Einarsson in 1994-95, with two elongated structures but very few out-buildings and no field-boundaries, could be an example of a site abandoned 1-10 years after its establishment whereas at Gildrugil and Mýrarlæg we are looking at sites with an occupation span of 10-50 years.

Considering how conspicuous a feature earthworks and field-boundaries are in the archaeology of the region, their absence at Gildrugil and Mýrarlæg must be assumed to meant that the sites either did not develop long enough for such construction to become necessary or that they predate some era of earthwork construction. The first option seems more likely.

At this stage little can be said about the relationship between the three sites, Saltvík, Gildrugil and Mýrarlæg. It is possible that the sites at Gildrugil and Mýrarlæg are not contemporary, that one is earlier than the other and both predate the site of Saltvík. In that case we would be looking at successive attempts at finding a suitable location for the same farm.

Another possibility is that all the sites were in use at the same time, which would mean that this had at one point been a very densely populated area – an area which only supported 5 souls in 1703. Such settlement density can hardly have been sustained by the present land belonging to Saltvík. This scenario would then imply that this cluster had access to a much larger tract of land than presently belonging to Saltvík – in essence meaning that other contemporary farms could only have existed much further away than was the case in later centuries – or the households of the cluster were sustained largely or possibly exclusively by hunting and fishing.

A third possibility is that at least some of the buildings were some sort of temporary camps for incomers, settlers from abroad. The out-buildings – suggesting animal husbandry – would then indicate that this was not just a temporary shelter for the first winter but a place where incomers could spend a few years, raising livestock and negotiating access to farmland further inland.

Of course it is possible that the reality lies somewhere inbetween, e.g. that the southern cluster of Mýrarlæg is an original farm site which was later moved to the present site of Saltvík, while Gildrugil could be a contemporary farm and the northern cluster at Mýrarlæg temporary shelter for incoming settlers.

Birna Lárusdóttir has shown that several routes converge by the homefield boundary of Saltvík, just beside the site in Gildrugil. These routes may have influenced the location of the burials as Adolf Friðriksson points out but they could also support the idea that the sites by Gildrugil and Mýrarlæg are some sort of half-way camp for freshly landed settlers. It is likely that people came ashore in Húsavík, but also that the farmer, or possibly chiefatain, there did not want to have large groups of people loitering around his farm. It would have made sense for him to erect a camp as far away as possible from his farm, just where the track inland splits into three main routes. This of course presupposes that routes have stayed the same since the settlement period – which will be

difficult to verify. It would also mean that if Saltvík was occupied as a farm at the same time, that farmer would have been of little consequence.

Archaeological survey in Reykjahverfi – the district Saltvík belongs to – in 2002-2003 has revealed a surprising number of abandoned farms, and the earthwork system is particularly well preserved in this region too. These features await further study and it seems clear that the sites in Saltvík will be a key to understanding of the development of settlement in this part of the country.